بەهای وێنەی شیعر لە چیدایە؟..
سەران محەمەد

دەروازە

سەرەتا پێم خۆشە جارێکی تر ڕاشکاوانە بگەڕێنەوە سەر شیعرو قسە لە پێکهاتەیەکی سەرەکی ئەو هونەرە باسایە بکەین، کە لەو باوەدام تا زیاتر بە شێوەیەکی تیۆریی و پراکتیکی بڕۆچ و پناکانی شیعردا ببچین، ئەوا زیاتر بەرچاووونی بە نەوەی نوێی شاعیران دروست دەبێت، چونکە هەست دەکەم بەشێکی باشیان دوورن لەو شارەزاییە پێویستەی کە دەبێت هەیانبێت لەو ووە جەراوجەرانەوە، پێش ئەوەی دەست بکەن بە نووسین و بەاوکردنەوەی شیعرەکانیان، یەکەکیش لە هەکارەکان ئەوەیە نەك خەیان بەدواداچوون و پرسیار ناکەن، بەکو ئەو کەسانەی خەیان بە سەرپەرشتیاری سەکە ئەدەبییەکان دادەنێن و لە هەمان کاتدا شیعریش دەنووسن چ جار نزیکی ئەم بابەتە گرنگانە نەکەوتوون، ئیدی نازانم هەکارەکان چین؟ لەم دەرفەتەدا لە ژێر ڕۆشنایی دەقی (بەسەر شێپەلی خەیاڵەوە) کەمەك تاوتوێی لایەنی هونەریی و پێکهاتەو وێنە شیعرییەکان دەکەین، بەحوکمی ئەوەی وێنە ڕۆگەزێکی گرنگی شیعرە، بەڕادەیەکیش ئەوە ناگەیەنێت ئەگەر هەر جارەك وێنەمان بە وشە دروست کرد، ئەوا شیعر لە دایک دەبێت، چونکە هەموو وێنەسازیەك بە وشە شیعر نییە. شاعیری سەرکەوتوو ئەوەیە کە بیرەکە بکاتە وێنەی گونجاو بە بەرهەمهێنانی دەقێکی دەوڵەمەند کە لە شێوازی بەکارهێنانی ئاخاوتنی ڕۆژانە دوور بکەوێتەوە.

لەهەمان کاتیشدا دەکرێت دەقێك پێ بێت لە مانگ و شێپەل و ئاو و سەبەر و ئاسمان و خەیاڵ، بەڵام ئەگەر ئەمانە لە ژێر ئایدیایەکی یەکگرتووەدا پێکەوە نەبەسترێنەوە، لە پێناوی خزمەتکردن و پەرەپێدانی لایەنەکانی هەست و بیرەکەو ڕیتم و ڕێکخستنی پەیوەندی نێوان بەشەکانی شیعردا، ئەوا دەق وەزیفەی بەشیعربوون ناگەیەنێت و نیوەناچێ دەمێنێتەوە، دەکرێت لە باشترین دەخدا ئەگەری هەبوونی کەمێك وێنەی جوان لە ئارادا بن، بەڵام ئەمە نابێتە هەی هەبوونی شعرێکی بەهێز.

دەقە شیعرییەك وەك نموونە:

.....

بەسەر شەپۆلی خەیاڵەوە
.....

نیوەشەوە بە عەشقەکی تاڵخ و لاوەوە،...
وەک پەرەسیلکەیەک بەدەم کەچەوە،
سەرم پڕ لە خەونی تۆ کردووە.
سەرگەردان دەفەم و ناگەمە هیچ ئاسمانێ!
ئەی خەیاڵی بەسەروشوێنی من!
چەند ئاسمان لە خەمم جیا دەکاتەوە؟
کەچی باهەزی خەیاڵ لە تووڕەیدا
هەر دەلووڕێنێ...
هەندێ جار...
یادەکانت، وێنەکانت، نامەکانت،
لەناو کەرۆشکەی خەیاڵمدا
ماندووبوونی خەیان دەشکێنن.
لە ناو فرمێسکی پەنجەرەکەمدا،
مانگ وەک ماسیەکی سپی
خەی دەشارێتەوە لەم.
من تابلۆیەکی ونبووم
کە هەشتا بەنی دەستکانی تەی لە دەت.
ئای، چەند خەشە... با لەگەڵ دەنگی تەدا
چاوشارکێ لەگەڵ هەستەکانمدا دەکات!
کاتێ ناوت دەهێنم،
شکۆفەی گوڵی ئینجانەکانم
گوێ لە ئاوازی خەیان دەگرن.
ئەو ساتەی تێ نیگام بە دەکەی،
سەبەرەکان کەچ دەکەن بە لای ڕووناکی؛
داڤینشی فڕچکەی دەشکێنێ،
چونکە زەردەخەنەکانت ئەو تلیسمەن
کە هیچ تابلۆیەکی هونەری نیگاری نەکێشاون.
بووم‌لە و من لەسەر باڵی شەپۆلێک دەمم...
کە دەریای هەرگیز تیا لەدایک نەبووە.
ئەوەی لە ژێر پەمداێ ئاو نیێ،
یادی سبەینێیەکە کە هەشتا نەهاتووە.
دریخا تێ لە هەموو ئاوێنەکاندا پشت لە من دەکەی،!
بەڵام هەموو ئاوێنەکان
ڕوو لە من دەکەن!

کە فڕی ئاوی کرد وەنەی ئاگر هەبگرێ؟
کە فڕی شەپۆلی کرد کەنار بە پێگەیشتن بخوڤنێ؟
لە شەوکدا، ئەستێرەیەک
لە ئاسمانی چاوکانتدا کشا؛
بەیانی… هەموو ئاسمان کوڕ بوو!
ئەستا هەرچەند تە ووتی ،
بەهام نەبوونت،
لە ئامادەبوونی هەموو شتەکان ەاستێرە.
من بەسەر شەپۆلی خیاڵەوە بە تە ناگەم،
بەکو خیاڵ…
هەر جارەک، بەسەر شەپۆلی منەوە
دێگات بە تە.
لە کەتایی شەودا،
کاتێ چراکانی خەی خامۆش دەکات،
تەنیا ئەو خەونە دەبینێ کە نەخەوتووە.
شاید خودا دونیای لە تاریکی دروست کردبێ،
بەهام عاشقەکان…
تاریکییان لە ەووناکیی موتەربە کردبێ.
لە ناو باخەکی بەهاردا،
با نامەیەکی کەنی دەخوەندەوە؛
پەەکان هەموو سپی بوون،
تەنیا بەنی دەستەکانی تە «وشە» بوو!
ئەو کاتێ تێگەیشتم:
مرۆف هەرگیز لە شوێنەکدا ناژی،
لە بیرکردنەوەی شوێنەکاندا دەژی.
ئەمشەو کاتژمێر سکوتی لە ئێزنێ گرتووە،
چرکەکان وەک مەم بە ناو تەمەنمدا دەچەنەوە.
من لەگەڵ سەبەری خەمدا قسێ دەکەم،
بەهام سەبەرەکەم
هەر جارەک بە دەنگی تە وەهامم دەداتەوە.
ەەنگێ لە ژیانی پێش لەدایکبوونماندا،
ئەمە دوو گوڵی ئاوی بووبین لە ەووبارەک
کە ئێستا هیچ نەخشێیەک نازانێ بە کوێ دەەوات…
بەیە هەر کاتەک باران دەبارێت،
دەم بە شتەک بە تەنیا دەگری،
کە هەرگیز لەبیرم نەبووە چییە.
ئەگەر مردن دەرگایەکی تر بێت،

من تەنیا یەک پرسیارم هەیە:
ئایا لەو دیوی کاتیش،
خەیاڵ هەشتا شێڵ دروست دەکات؟
یان ئەویش وەک تۆ لە پشمەوە دەڕوا و
من بەدوای بۆنی جەنگەکانتدا ئاوارەم؟
چونکە هەندێک دیدار لە زەویدا وونادەن؛
دەبێت ئاسمان، خۆی خۆی تەواو بکات،
تا دوو دڵ لە یەک خوندا
یەکتر بدۆزنەوە.

چەند تێبینییەکی خۆرا:
.....
کاتێک دەقەکە دەخوێنیتەوە هەست دەکەیت یەک تیمەی بەهۆزو ئایدیای یەکگرتوو، وێنەو کەپڵەکان لەخۆ ناگرێت، بگرە بەر دووبارەبوونەوەو زۆریی وێنەی شیعریی دەکەویت کە جەنگە لە هەرکەپڵەیەکدا دوو تا سێ وێنەی تیا بێت، بەڵای من ٣-٥ وێنە بەس بوون لە کەی گشتی شیعرەکەدا، چونکە شیعر هەر وێنە نییە، بەڵکو ئایدیاو تەکنیک و بابەت و پێکەوەگرێدان و گەمەو هونەری زمانەوانییە، تەنانەت هەندێک جار لەم دەقەدا وێنە و چەمکەکان زۆر دوورن لەیەکەوە، بگرە دژو پێچەوانەو ناپێوەندیدارن، وەک (ئەمشەو کاتژمێر سکوتی لە ئۆژنە گرتووە/ چرکەکان وەک مەم بە ناو تەمەنمدا دەچنەوە) نازانم ئۆژنە چ پێوەندییەکی بە کاتژمێرەوە هەیە؟ یان ئایا مەم دەتوانێتەوە یان دەچنێتەوە؟
هەروەها لەهەندە جێدا هەر کەپڵەیەک مانای سەربەخۆی خۆی دەدات، وەڵای ئەوەی لە هەندێک جێی تردا مەرکی زمانی ئامێریی پەیدیارەو وێنەکە حەشوەە یان ووتکردنەوە دەدات لەبری وەسف وەک (یادەکانت، وێنەکانت، نامەکانت) هەروەها ئەم کەپڵەیە پاراویی و توانیی شیعریی تیا نابینرێتەوە (ئێستا هەرچەند تۆ ووتی ،بەڵام نەبوونت، لە ئامادەبوونی هەموو شتەکان ڕاستترە.).
جگە لەمانەش دروستکردنی وێنەی ناشعریی وەک (فرمێسکی پەنجەرە) ئاگەر شاعیری بەڵێز بینووسیایە فرمێسکی سەر پەنجەرەکەش شتێکی لە حاڵی دەبووین. هەروەها هەندێک جەکخستنی وێنەو کەپڵەکان ناڕوونی و تەنانەت نامەعقولیان پەیدیارە، وەک (کە فڕی شەپۆلی کرد کەنار بە پەگەیشتن بخوەقێنێ؟)، (ئەی خەیاڵی بەسەروشوێنی من!/ چەند ئاسمان لە خەمم جیا دەکاتەوە؟/ کەچی باهۆزی خەیاڵ لە تۆیدا/

هەر دەلوورێنن...)لە شوێنکدا خەیاڵ بزرە، لەلاوە تووڕەیە و لەجیاتی ئاوەی بگۆڕێنە دەلوورێنە! ئەنجا نازانم ئایا (چەند ئاسمان لە خەمم جیادەکاتەوە) لای ئاوە چی دەگەیەنێت؟
یاخود کەپلەی (لە کەتایی شەودا،/ کاتە چراکانی خەی خامۆش دەکات،/ تەنیا ئاو خاونە دەبینێ کە نەخەوتووە./شاید خودا دونیای لە تاریکی دروست کردبێ) لەرەدا ئەم کەپلەیە ئاوە دەگەیەنێت کە شاو خاونك دەبینێت کە نەخەوتووە؟ وشەی شایدی فارسیش ڕەنگە شایەتی خەمان بێت و شاعیر لەیادی چوو بێت بیکاتە وشەیکی شیعریی، لەگەڵ ئەمانەشدا دووبارە کردنەوەی وێنەی شتەکان بە جۆری جیاواز دەتە پێشچاوی خوێنەر، وەك ئاوەی لە شوێنکدا بڵێ دەبێتە وشە (تەنیا بڵێی دەستەکانی تە «وشە» بووا!) لەشوێنکی تردا تابلۆ بڵێی دەستی ئاوی لێ دە، لەشوێنکی تریشدا بڵێ دەخرێتە پاڵ ڕەنگ (من بەدوای بڵێی ڕەنگەکانتدا ئاوارەم؟)، ئەمە جگە لە چەند بارەکردنەوەی زۆری وشەکان لەو دەقە کوردەدا بەم جۆرە: (خاو ٤جار، خەیاڵ٦جار، ئاوێنە٢جار، ئاسمان ٥جار، تابلۆ ٢جار، ئاو٤جار، شاو٣جار، سپی٢جار، سەبەر٣جار، شوێن ٣جار، شەپۆل٥جار، گوڵ ٢جار، بڕ٣جار) کە هەست ناکەین ئەم دەستواژە گشتییانە خودی دنیابینی و خوازەی شاعیر بن، بەهەی زۆریی بەکارهێنانیان لە لایەن شاعیرانی پێشینەوە..
ئەمانەو وەك ئاماژەی بزربوونی شاوازو ئەزموون لەم دەقانەدا، چونکە ڕەنگە هەر جارەو ئامادە جۆرە شاوازو فۆرمێکی جیاواز بەکاربهێنێت.
بەڵام لەگەڵ ئەمانەشدا من هیچ لاریەکم لە توانای شاعیری بەهێز نییە لە پێشکێشکردنی دەقی ناوازەو جواندا، بەتایبەتی کە ئاو لە مەڕە لە دنیای ئازاوەی ئەدەبی منداڵان و هونەرو ئەدەبدا بە گشتی ئاسپی خەی تاو دەدات، بەڵام هەر ڕەنگە ئەم دەقە بە تەنیا هاوە و تاقیکردنەوەیەکی جودای شاعیر بێت وەك ئەزموونێك، لەگەڵ ئەمەشدا نکۆڵی ئاوە ناکەم وەنەی جوانی تەدایە وەك ئاو کەپلەیەی (دافینشی) تەدا هاتووە.

ووکردنەوەی زیاتری خاڵەکان:

ئێستا با کەمێك بە درێژتر، چەند نموونەیەکی وەنەیی لە شیعری (بەسەر شەپۆلی خەیاڵەوە) وەربگرین و وتوێژیان لەسەر بکەین:
١- «ئەمشاو کاتژمێر سکوتی لە ئاژنە گرتووە»
سەرەتا کە دەیخوێنینەوە ڕەنگە لە ڕووی دەنگ و ڕەکخستنی وەنەوە سەرنجاکێش بێت، بەڵام پرسیاری ئاوەمان لەسەرەتاوە بە دروست

دەبێت: پەیوەندیی ناوکی «کاتژمێر»، «سکوت» و «ئێژن» چییە؟
ئەگەر ئەم وێنانە لە کۆپلەکەدا لەگەڵ یەکدا و هەروەها لەگەڵ کەی
دەقەکەدا پێکەوە پەیوەست نەبن ، ئەوا وێنەکە بەسەر خۆیدا
دەشکێتەوە و هەر خەی بە تەنیا دەمێنێتەوە و دواجار لەکاتی
شیکارییدا لەگەڵ هەڵدەوەشێت، چونکە ئایەکی نهێنی لە نێوان
زنجیرەی وێنەیی کۆپلەکەو کۆپلەکانی تردا نابینرێتەوە و لەرەوە
دەتوانین بڵێین بە لابردنیشی لە شیعرەکەدا هیچ کاریگەریی لەسەر
کەی گشتی دەقەکە نابێت .
٢- هەمان شت لە وێنەی:«چەند ئاسمان لە خەمم جیا دەکاتەوە؟»
دەبینرێت. «ئاسمان» لێرەدا چەمکەکی فراوانە، بەڵام «چەند ئاسمان»
و «لە خەمم جیادەکاتەوە» پەیوەستی بە بنەمایەکی وێنەیی یان
شێتێیی هەشکاریی هەیە بە ئەوەی خوێنەر بتوانێت پەیوەندییەکەی
بدەزێتەوە. ئەگەر خوێنەر نەیگاتە، ئەوا لە باشترین باردا دەبێتە
«دەربڕین لەکراوەکی قووڵ» بەبێ ئەوەی قووڵییەکەی لە ناو دەقەکەدا
هیچ ماناو وەرچەرخان و بەهایەك دروست بکات.
٣- هەروەها «خەیاڵی بەسەروشوێن» دواتر «تووڕەیی» دواتر «دڵووڕانێ»
نموونەیەکی ترن بە ئەوەی بڵێین هەموو خوازەیەک بە تەنیا بەهەی
سەیرو سەمەرەیی و بە زیادکردنی سیفاتی تر کار ناکات. خوازە
پەیوەستی بە مانتیقەکی شیعریی هەیە؛ ئەگەر خەیاڵ دڵووڕانێت،
دەبێت دەق ئەو جۆرەیمان پێ بناسێنێت، کە لە بنەڕەتەوە چەمکەکان
بە هەڵە لەکدراون و لە کۆتاییدا لە ڕووی شیعرییبوونەوە بەرهەمهێن
و داهێنەرانە نین.
٤- هەروەها لەبارەی وێنە شیعریی «فرمێسکی پەنجەرە» وەش، ئەگەر
مەبەست بارانی سەر شوشەیە، دەکرێت وێنەکە بە شۆیەکی وردتر و
نائاماژەییتر ڕەکبخرێت. وێنەی شیعریی نابێت تەنیا ناوی شتێک
بگەڕێت بە ناوی شتێکی تر؛ دەبێت شۆەی بینینی شتەکە بگەڕێت.
وەڵای ئەمەش ئەوەی زەر گرنگترە: پەیوەندیی وێنەکانی کەی دەقەکەیە
پێکەوە، لە پێناو خزمەتکردنی ئیستاتیك و تیێمێ و دەلالەتەکاندا.
شعرێکی یەکانگیرو پوخت و پتەو؛ پەیوستی بەو نییە هەموو کۆپلەکان
هەمان شت بڵێن و بەجۆرێک لە جۆرەکان یەکتری دووبارە بکەنەوە؛
بەڵکوو هەر کۆپلەیەک دەبێت کارێکی نوێ لە گەشەپێدانی هەمان
جیهانی دەقدا دروست بکات. ئەگەر بتوانیت کۆپلەیەک لابەیت و هیچ
شتێک لە ئاراستەی دەقەکە نەگۆڕێت، ئەوا کۆپلەکە ڕەنگە زیاتر
«وێنەی جوان»و پێراوێزێك بێت، تا ئەوەی پێکهاتەیەکی پەیوستی
شیعرەکە بێت.
بە نموونە لەم دەقەدا کەمکردنەوەی وێنەکان دەتوانێت دەقەکە
بەهێزتر بکات. نێک وەکو یاسایەك بڵێین هەر دەبێت «تەنیا ٣-٥

وێنەبن ، بەکوو بەو پرەنسیپەی: هەر وێنەیەک دەبێت کاری تەواوی خۆی بکات.
ئەگەر یەک وێنە هەمان کاری وێنەی پێشووتری کرد، ئەوا پێویست بە دانانی ناکات لە ناو دەقەکەدا و دەبێت لابببرێت. ئەگەر وێنەیەک دەقەکە بڕەو ئایدیای سەرەکی نەبات، پێویست ناکات لە کۆتا نووسخەی دەقدا بمێنێتەوە هەر لە یەکەم قۆناغی پاکنووس کردندا دەبێت لابببرێت. تەنانەت ئەگەر تەنیا بە «جوانکردنی» کەپلەکەش هاتبێت، ئەوا زەرجار باشترە بسەدرێتەوە.
٥- هەروەها سەبارەت ئەو ژمارە زۆرەی چەند بارکردنەوەی توخم و گەزی وێنەکان، کە زەرجار بڕ وێنەیەکی نزیک لەیەکترو و دووبارەبووەوە دەبینەوە، ئەمانە هەموو بڕەهای دەقەکە دادەبەزێنن، وەک ئەوەی ئەو زاراوانە زۆر دووبارەن لەناو زۆر لە شیعری شاعیرانی پێشیندا. هەرچەندە لە ڕاستیدا دووبارەبوونەوە خۆی لە خۆیدا نەنگییەی نییە، بەمەرجێك هەر جارەو بە جۆرێکی جیاواز و مانای نوێی لە پێك بهێنرایە.
کەشکۆڵی ئەوەیە بە نموونە کاتێک وشەکانی:
خەون/ خەیاڵ / شەپۆل / ئاو / ئاسمان / شەو / سەبەر...
بەکاردەهێنرێت، هەر یەکەیان زۆر نزیکن لەوەی تریان، ئەگەر هاومانای نەبێت و لەکۆتاییدا هەموشیان دەچنە ناو هەمان جێگەڵە و هیچ پەرەپێدانێکی نوێ لە کۆتایی دەقەکەدا دروست ناکەن. ئەوا خوێنەر گومانی لە ساغڵەمی ئەو سیستەمی وێنەسازییە شیعریە لا گەلاڵە دەبێت، بەتایبەتیش کە وێنەکان لەناو یەك بازنەدا دەخولێنەوە ناگەنە هیچ دەرچەیەکی نوێ.
٦- هەروەها سەجار بەکارهێنانی وشەی (بۆن) لە دەقەکانی:
« کە هێشتا بۆنی دەستکانی تێی لێ دێت.»
« تەنیا بۆنی دەستکانی تێ «وشە» بوو!»
«بۆنی ئەنگەکانت»
وادەکات خوێنەر بپرسێت: ئایا مەبەستێکی تەکنیکی و ئافراندنی شیعریی لە پشت ئەو بەکارهێنانەوەیە یان نا؟ ئەگەر نەبوو، ئەوا دەگاتە ئەو بڕیارەی بڵێت: لێرەدا «بۆن» دەبێتە وشەیەکی ئامادەکراو بە هەموو جۆرێک لە وێنەسازیی، کە سنووردارییە فەرهەنگیی دەردەخات، بەتایبەتی کە هیچ نوێگەریی و ئەزموونێکی تایبەت لە پشت ئەو دووبارە بەکارهێنانەوە نەبێت، وەک ئەوەی هەر جارێک (بۆن) ماناو شێوەی جیاواز و نوێی بگەیەنێت.
٧- لە لایەکی ترەوە خوێنەر بۆی هەیە بپرسێت: ئایا لە شیعرێکی کوردیدا بەکارهێنانی وشەی «شاید» وەرگیراو لە زمانی فارسییەوە شتێکی باشە یان خراپ؟

بەرام کاتێك دەبینین شیعرەکە کوردییەو لەناکاو ئەو وشەیە لە سەرەتای دێڕەکدا سەرهەڵدەدات، ئەو پرسیارە لای خوێنەر دروست دەبێت کە ئایا ئەو بەکارهێنانە هەکاری ئەدەبیی و جوانکاریی لە پشتەوەیە؟ ئایا دەنگ و ریتمێکی نوێ و داهێنرانەیە؟ یاخود مانایەکی تایبەت زیاد دەکات بۆ کەپلەکە؟ تەنانەت ئایا ئەو وشەیە شیعرییە یان زارەکی؟... ئەگەر هیچ کام لەمانە نەبێت، ئەوا زیاتر وەك وشەیەکی ناپەویست دەردەکەوێت و زیان بە بونیاتی دەقەکە دەگەیەنێت.

کەواتە بە کورتی شیعر تەنیا کەکردنەوەی وێنەی جوان، یان قەرەباغ نییە؛ بەڵکو بریتییە لە دروستکردنی سیستەمێکی هەستەکی و هزریی و هەش، کە هەموو وێنەکان تێیدا بەیەکەوە کار دەکەن و بونیاتی دەقەکە تەواو دەکەن.

ئیدی لێردا دەگەینە ئەو بەرەنجامەی کە بەکارهێنانی وشەکانی وەك «مانگ و پەنجەرە و دە و باران»، ئەوە ناگەیەنێت دەق بەند بکات بە ئاستی شیعرێتی، تەنیا لەبەر ئەوەی دەنگی وشەکان شیعرانەیە!

ئەمەی لێردا سەبارەت وێنەکان نووسیومانە ڕاگوزەرەکە کە لە «جوانە»وە تێپەڕیوین و پرسیومانە «بۆچی ئەو وێنانە لەوە دانراون و کاریان چییە؟» – ئەمەش خەی لە خەیدا پرسیارو بنەمایەکی ڕەخنەی شیعرییە.

کەواتە کەشەی دەقی «بەسەر شێپەلی خەیاڵەوە» تەنیا زەریی وێنە شیعرییەکان نییە؛ بەڵکوو وێنەکان سیستەمێکی یەکگرتوو دروست ناکەن لێنەو خەیاندا، بە نموونەی وەك پێشتر باسمان کرد:

«کاتژمێر سکوتی لە ئژنۆ گرتووە»

لێردا «سکوت» کراوە بە شتێك کە کاتژمێر دەتوانێت بیگرێت، و ئەو شتەش لە «ئژنۆ»وە گیراوە. سێ پەیوەندیی خوازەیی لە یەك هەدا هەن، بەڵام دەق هیچ پەیوەندییەکی پێشین یان دواتر بەوێنەکانماندا پێ نادات کە ئەم وێنەیە بۆ تەنیا بتوانێت وێنەیەکی پێگەیشتوو و تێگەیشتوو بگەیەنێت، تا بزانین لە کوێوە هاتووە و بۆ کوێ دەچێت؟ واتا چی بەوێنەی پێش و پاشی خەی دەبەستێتەوە؟...

هەروەها «چرکەکان وەك مەم بۆ ناو تەمەنمدا دەچێنەوە»

ئەمە بۆ تەنیا دەتوانێت وێنەیەکی مانادار بێت: کات = مەم، تەمەن = شوێنی توانەوە. بەڵام کاتێك لەگەڵ وێنەی «کاتژمێر – ئژنۆ» بخوێنرێتەوە، دوو سیستەمی جیاوازی خوازەیی بەبەر ڕایەڵ و پەیوەستیی دروست دەبێت، وەڵای هەڵبژاردنی فرمانی هەڵە بۆ وشەکە کە دەبێتە هەی دروسکردنی وێنەیەکی ناتەباو لەق، وەك بەکارهێنانی (چەقانەوە) کە بۆ شلەمەنی بەکاردێت نەك بۆ مەم کە کورد دەڵێت:

مەمکۆ تواینووە.
ئەمیش کە دەبێتە هۆی ئەوەی بە هێمنی و ناتەبایی ناوی بونیاتی وێنە شیعرییەکان ببڕێن وەک لێرەدا هاوونمان کردنووە بەمان دڕکاوت.
کۆتا جارەکی تر دەڵێم:
«شیعر بەتەنیا هەر وێنە نییە، تەنانەت ئاگڕ وێنەکێش سڕکاوتوو و نوێ بێت.»
بەڵکوو شیعر دەتوانێت لەم پێکهاتانەدا خۆی ببینێتەوە و دەقی باش ببێتە مایەی سەرسامکردنی خوێنەر:
ئایدیا + دەنگ + وێنە+ ریتم + خوازە و هاوانبڕیی + پێکهاتە + هەست + کورتبڕی + ناڕاستەوخۆیی + پڕڕپێدان+ ئاندێشە+ سەزو جێش... هتد
کۆتا وێنە لەناو هەموو ئەمانەدا تەنیا هەر یەک ئامرازو پێکهاتەیە، ئەویش ئاگڕ بە شیوەیەکی دروست و تەواو هاك بخرێت و لەدەقدا جێی بکرێتەوە.
لەکۆتاییدا خوازیارم ئەم دەمەتەقێیە سوودی بە هەموو لایەك هەبووبێت و هەر بەهانزەك دەیەوێت لەم بارەوە شتەك زیاد بکات جێی دەستخۆشیەو دەنیاشم دڵی شاعیری بەهانزیش زڕ لەوە فراوانترە کە هیچ لەکدانەوەی هاڕە بە ئەم سەرنجە خیرایانە بکات، جگە لە خەمخۆریی بە شیعر نەبێت.

سەران محەمەد